

7. Семенов О. Європейський та національний контексти академічної культури дослідника: досвід реалізації проекту ЕРАЗМУС+ЖАН МОНЕ МОДУЛЬ. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій: Україна Європейський союз: від партнерства до асоціації*. Луцьк, Терен, 2019. С. 320–330.
8. Іщенко Т. Д., Шишкіна Г. В., Ніколаєва І. В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. *АгроТерра*. 2018. № 2 (5). С. 19–23.
9. Про освіту: Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 12.06.2022).
10. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С.122-129.

Дзевелюк М. В.,
кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ВПЛИВ СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна держава існує в умовах докорінної трансформації її функціональної структури. Потреба участі в глобальному управлінні, домінування горизонтальних комунікацій над вертикальними, розмиття кордонів, функціональне делегування та багато інших феноменів, слугують яскравим свідченням на користь того, що традиційні уявлення про те, якою є ця функціональна структура, втрачають свою евристичну цінність. Саме втрата державою функціональної монополії веде до появи нового типу держави, який якнайкраще відповідає потребам сучасного суспільного розвитку, — сервісної держави.

Трансформаційні процеси, що вже кілька десятиліть тривають в Україні, сприяють становленню Української держави як повноправної європейської країни. Вимоги, що висуває до нас європейська спільнота, спрямовані на реформування усіх органів держави, трансформацію України в напрямку впровадження концепції сервісної держави, призначенням якої є не примус та контроль, а забезпечення соціального компромісу, пом'якшення та подолання соціальних конфліктів, де органи влади є не тільки інструментом держави, але й захищають права, свободи та законні інтереси саме громадян.

Сама собою ідея сервісної держави не є новою, оскільки ще з XVI ст. починає утверджуватися європейська політико-правова доктрина, в якій сутність держави пов'язується зі служінням суспільству (це доктрина, що виникла як культурний результат Реформації). Однак лише у наш час держави починають ставати по-справжньому сервісними в сучасному розумінні цього слова. Сервіс, тобто послуга, має місце лише тоді, коли вона надається на основі раціональної ринкової логіки, тобто коли в отримувача цієї послуги існує вибір: отримувати її чи ні, і, що більш важливо, — від кого. Аж до кінця XX ст. держави здебільшого були монополістами у реалізації більшості публічних функцій, якщо не брати до уваги функції місцевого самоврядування. Ця функціональна модель не може розглядатися як сервісна, оскільки монопольна реалізація функцій, нехай навіть з певними властивостями послуг, не є послугою [1, 164].

Однак сьогодні, коли відбувається демонополізація держави майже в усіх напрямках її функціонування — від збирання податків і мит, виконання судових рішень до здійснення покарань за злочини — виникає своєрідна публічна конкуренція між державою та іншими соціальними структурами, які можуть здійснювати ті ж самі функції, однак подеколи більш ефективно й раціонально з економічної й організаційної точки зору. Саме тому становлення сервісної моделі функціонування держави відбувається лише зараз.

Ключовим поняттям у рамках теоретичної функціональної моделі сервісної держави є поняття послуги. У демократичних суспільствах послуги — це функції, що добровільно передані владі громадянським суспільством, які останнє фінансує

(через податки) і контролює їх виконання шляхом використання різних механізмів здійснення прямої і опосередкованої демократії, на різних рівнях суспільного життя — від загальнодержавного до місцевого. Крім того, у необхідних випадках спільноти громадян через органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, неприбуткові організації також надають послуги населенню. Водночас ситуація залежить від традицій, загальної культури населення, досвіду державотворення у тій чи іншій країні.

Наприклад у Великій Британії, виділено 40 основних сфер державних послуг, надання яких контролюється Кабінетом міністрів. Для їх регламентування розроблено відповідну кількість так званих хартій, кожна з яких встановлює стандарти послуг, які може одержати споживач від конкретних державних установ у таких сферах, як освіта, соціальне забезпечення, працевлаштування, відпочинок, оподаткування та ін. [2, с. 85].

Загалом інститут державних послуг є доволі поширеним і розвиненим. Однак більш цікавою є проблема співвідношення державних послуг із державними функціями. Так, наприклад, чи можна сказати, що будь-яка функція держави, навіть та, що належить до мінімальних, може реалізовуватися у формі послуг?

Як уявляється, відповідь на це питання слід шукати у площині зміни парадигми у сприйнятті ролі сучасної держави. Наприклад, іще півстоліття тому складно було собі уявити ситуацію, коли б реалізація оборонної функції розкривалася через ідею послуг. Однак у сучасному світі усе більшого поширення набуває практика застосування приватних військових організацій, які беруть участь у численних збройних конфліктах на стороні тих чи інших держав.

Досліджуючи теоретично – правові засади прав людини в сучасних умовах, не можливо оминати трансформацію правоохоронної функції держави.

Правоохоронна функція може слугувати найбільш яскравим прикладом того, як суспільство виробляє інструменти самозахисту більше ефективні, ніж офіційна правоохоронна система, яка в Україні перебуває у перманентній кризі. Сьогодні в Україні існує більше 10 тис. приватних охоронних компаній, які не

лише здійснюють охорону виробничих приміщень, офісів компаній і помешкань окремих фізичних осіб, а й навіть патрулюють вулиці і забезпечують правопорядок, взаємодіючи при цьому з офіційними органами у разі правопорушення. Цікаво, що використання приватних охоронних компаній поки що не привело до переосмислення правоохоронної функції як послуги, що надається державою. У вітчизняній державницькій парадигмі продовжує домінувати ідея, що правоохоронна діяльність є винятковою монополією держави, хоча це вже давно не так. Українська держава насправді давно програла це конкурентне поле приватним компаніям і зростає ризик, що її послуги скоро будуть непотрібні взагалі [1, 171].

Отже, з огляду на це, варто зробити певні висновки:

по перше, відбувається зміна орієнтирів у державі: виникає розуміння того, що держава існує для людини, а не навпаки, тож держава повинна «служити», тобто надавати певні обов'язкові послуги, перетворюючись на «сервісну державу» – постачальника публічних послуг [3, 10].

по друге, сервісна держава функціонує на конкурентній основі. Демонізація функцій веде до появи альтернативних суб'єктів надання тих послуг, які раніше мали винятковий статус функцій держави. Зараз розвинені громадянські суспільства поступово інституційно витісняють державу;

по третє, сервісна держава повинна передовсім надавати ті послуги, які суспільство загалом або окремі соціальні групи не можуть отримати самотужки від інших інститутів. Ідеться про те, що держава має надавати послуги незахищеним верствам населення, щоб компенсувати нерівність можливостей у доступі до послуг;

по четверте, функціонування сервісної держави відбувається в ситуативному режимі, що дає змогу швидше адаптувати алгоритм ухвалення рішень до конкретного випадку. Звідси й відхід від глобальних всеохоплюючих стратегій і планів дій, що сьогодні стає усе більш помітним у державному управлінні.

Це зумовлює формування нової парадигми державності, яка б більш точно відображала мету держави за сучасної доби, а також ті методи, якими ці цілі можуть бути досягнуті.

Перехід до функціональної моделі сервісної держави є, як уявляється, питанням часу. Сучасна держава за окремими показниками не може конкурувати з самоорганізацією суспільства, яке за допомогою технологічного прориву останніх десятиліть набуло можливості швидко та ефективно долати різноманітні проблемні ситуації. Для України це є особливо актуальним, оскільки Українська держава усе ще орієнтується на застарілі функціональні моделі, отримані у спадок від Радянського Союзу. Жорстка централізація управління, низька ефективність й інертність державного апарату, неймовірна моральна застарілість методів державного управління й придушення ініціативності на місцях породжують ситуацію, коли держава продовжує тримати у своїх руках якомога більше функцій, навіть не маючи реальної змоги їх належно реалізувати. Але ми однозначно можемо спостерігати початок змін, які на превеликий жаль спровокували саме світова пандемія та воєнна агресія в Україні, що зумовило розвиток та адаптацію до сучасних технологічних платформ.

Список використаних джерел:

1. Дзевелюк М.В. Традиції та новації в розвитку функція сучасної держави: дис.канд. юрид наук. 12.00.01. Дзевелюк Марина Володимирівна. Одеса, 2017. – 209 с.
2. Плющ В. О. Міжнародний досвід формування та функціонування інституту державних послуг. Економіка та держава. 2008. № 10. С. 84–86.
3. Бондаренко А.І. Сутність публічно-сервісної держави в механізмі захисту прав і свобод людини й громадянина. Jurnalul juridic national: teorie și practică 30 (2-2), 9-12, 2018.

Долинна А. С.,
*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри
всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Матушок Г. С.,
*аспірантка кафедри всесвітньої історії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ПРАВО ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ УРСР НА ЖИТЛО (середина 50-х – перша половина 60-х рр. ХХ ст.): НА МАТЕРІАЛАХ ПОДІЛЛЯ

Кожний громадянин і члени його сім'ї на законному рівні мають право займати і використовувати певне житло. Держава бере на себе обов'язок сприяти громадянам у вирішенні їхніх житлових проблем та забезпечення їм можливості безперешкодного проживання у житлі, яке вони займають. Це право визнано у «Загальній декларації прав людини», а також у «Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права». Щодо першого документу, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, то у ст. 25 зазначається, що «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини» [1]. Ст. 11 (1) Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права також гарантує право на житло як частину права на належний рівень життя [2].

У нашій статті ми покажемо як вищезазначене реалізовувалося на практиці у середовищі педагогічних закладів вищої освіти Поділля (Вінницький і Кам'янець-Подільський педагогічний інститути) у роки хрущовської «відлиги».

У 50-х рр. незадовільними були побутові (особливо квартирні) умови частини викладачів Кам'янець-Подільського педінституту. У 1953 р. 20 викладачів педінституту проживали у кімнатах гуртожитку [3, арк. 120]. 13